

ONDERZOEK NAAR DE FINANCIËLE POSITIE VAN
24 TUINBOUWBEDRIJVEN IN HET WESTLAND

~~Nota~~
~~Rapport~~ No 107

Januari 1954

Niet voor publicatie
Nadruk verboden

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	blz.
Deel I Maatstaven voor de beoordeling van de financiering van tuinbouwbedrijven	1
Deel II De financiële positie van 24 Westlandse tuinbouwbedrijven	
Inleiding	6
A. De liquiditeit op korte termijn	6
1. Methode van onderzoek	6
<u>a.</u> Splitsing in "afdelingen".	6
<u>b.</u> Uitgaven per "afdeling"	6
<u>c.</u> De opbrengsten in vergelijking tot de uitgaven	7
<u>d.</u> Vergelijking van de behoefte met de beschikbare middelen	7
2. Resultaten van het onderzoek	10
B. De liquiditeit op lange termijn en de solvabiliteit	11
1. Inleiding	11
2. Methode van onderzoek	11
<u>a.</u> Bepaling van de toekomstige kapitaalbehoefte	11
<u>b.</u> De voorziening in de toekomstige kapitaalbehoefte	13
<u>c.</u> De solvabiliteit	14
<u>d.</u> Liquiditeit op lange termijn	16
3. Resultaten van het onderzoek	16
Bijlagen grafiek en voorbeeld	

WOORD VOORAF

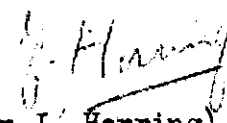
Door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening is op 2 Januari 1953 een Commissie ingesteld, die tot taak heeft advies uit te brengen met betrekking tot maatregelen ter vergroting van de weerstandskracht van de tuinbouw. In deze Commissie hebben vertegenwoordigers van het Ministerie en van de Stichting voor de Landbouw zitting.

Het Hoofd van de Afdeling Tuinbouw van het L.E.I., de heer Dr J.H. van Stuijvenberg was als adviserend lid aan deze Commissie toegevoegd. Op verzoek van de Commissie is door het L.E.I. een onderzoek ingesteld naar de financiële positie van een aantal tuinbouwbedrijven in het Westland.

Dit onderzoek dient in de eerste plaats te worden beschouwd als een verkenning ten aanzien van de methode, volgens welke de financiële toestand van tuinbouwbedrijven kan worden onderzocht. De ontwikkelde methode is toegepast op 24 bedrijven in het Westland. Aan de hand van de resultaten van dit proefonderzoek zal de Commissie kunnen beoordelen of verder onderzoek op bredere basis zal moeten plaatsvinden.

Het onderzoek is verricht door de heren C.Bos, medewerker van de Afdeling Tuinbouw en J.T.P. de Regt, ec. drs, medewerker van de Afdeling Algemeen Economisch Onderzoek.

De Directeur

(Dr J. Horring)

's Gravenhage, 29 Januari 1954.

MAATSTAVEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE FINANCIERING VAN TUINBOUWBEDRIJVEN

Alvorens de financiële positie van tuinbouwbedrijven kan worden onderzocht en gevolgtrekkingen kunnen worden gemaakt ten aanzien van eventueel te nemen maatregelen, moet komen vast te staan, welke maatstaven voor een beoordeling van de financiële toestand kunnen worden gebruikt. Daarom zal allereerst worden nagegaan in hoeverre de algemeen gehuldigde financieringsbeginselen toepasselijk zijn op tuinbouwbedrijven. Bij het probleem van de passieve financiering gaat het om de wijze waarop en de mate waarin tegen de laagste kosten de beschikking kan worden verkregen over voldoende koopkracht (kapitaal) ter dekking van stichtingskosten en daaraanvolgende, steeds terugkerende bedrijfsuitgaven m.a.w. ter dekking van de kapitaalbehoefte van een bedrijf. Het financieringsprobleem is dus zowel een vraagstuk van rentabiliteit als liquiditeit. In het onderhavige onderzoek valt de nadruk op de liquiditeit. Om de liquiditeitspositie te kunnen beoordelen dient men een inzicht te hebben in de kapitaalbehoefte van een bedrijf en in de mogelijkheden van kapitaalverkrijging. De kapitaalbehoefte wordt vooral bepaald door de aard van het productieproces en de aard, levensduur en ouderdom van de nodige productiemiddelen.

In het algemeen kunnen de productiemiddelen worden onderscheiden in:

1. eeuwigdurende onverslijtbare activa (bijv. grond), welke worden gekenmerkt door het feit, dat zij aan het productieproces deelnemen zonder daarin op te gaan. Deze activa lopen derhalve niet in het bedrijf om;
2. duurzame doch verslijtbare activa (bijv. serre's, warenhuizen, schuren, tuinspoor, enz.), welke in achtereenvolgende productieprocessen prestaties leveren en daarbij aan slijtage onderhevig zijn. Deze activa lopen geleidelijk in het bedrijf om; bij verkoop van de eindproducten komt regelmatig een deel van de in deze productiemiddelen geïnvesteerde koopkracht vrij in de vorm van afschrijvingsgelden;
3. vlottende activa, welke in één productieproces geheel opgaan (bijv. zaaizaad, pootgoed, kunstmest, bestrijdingsmiddelen). De in deze activa geïnvesteerde koopkracht komt steeds na afloop van één productieproces vrij.

Op grond van deze schematische indeling der benodigde productiemiddelen kan men in het tuinbouwbedrijf drie soorten kapitaalbehoefte onderscheiden.

1. De behoefte aan voortdurend aanwezig kapitaal.
2. De behoefte aan kapitaal dat voor een lange doch eindige termijn is aangetrokken.
3. De behoefte aan kapitaal dat voor korte termijn is aangetrokken.

Daarbij dienen wij evenwel te bedenken, dat deze behoeften niet volkomen parallel lopen met de investeringsbedragen, welke voor elk van de bovengenoemde 3 soorten activa nodig zijn. Bij de bepaling van de totale kapitaalbehoefte van een bedrijf gaat het niet zo zeer om de investeringen in de productiemiddelen afzonderlijk, dan wel om de koopkracht die op achtereenvolgende tijdstippen in het gehele complex van productiemiddelen is vastgelegd.

De permanente kapitaalbehoefte (ad 1) zal derhalve niet slechts ontstaan door de aanwezigheid van de eeuwigdurende activa, doch ook door een deel der duurzame verslijtbare activa en een deel van de vlottende activa. Hoewel de levensduur van elk duurzaam productiemiddel afzonderlijk beperkt is, zal veelal in het gehele complex van

duurzame doch verslijtbare productiemiddelen een minimum (kern) aan kapitaal permanent moeten worden vastgelegd. Dit geldt evenzeer voor de vlottende activa, indien bijvoorbeeld het productieproces voor een seizoen wordt begonnen, vóórdat het productieproces van het daaraan voorafgaande seizoen is geëindigd.

De behoefte aan kapitaal voor een lange, doch eindige termijn (ad 2) ontstaat als gevolg van de toppen in de in duurzame productiemiddelen gebonden koopkracht, alsmede door dat deel der behoefte aan vlottend kapitaal, dat goedkoper op langere termijn kan worden gedekt dan op kortere.

De kapitaalbehoefte op korte termijn (ad 3) ontstaat als gevolg van seizoentoppen in het productieproces.

Als algemene financieringsregel ten aanzien van de liquiditeit kan nu worden gesteld, dat de continuïteit van een bedrijf het beste wordt gewaarborgd als de kapitaalvoorziening naar grootte en naar termijnen wordt afgestemd op de variaties in de totale kapitaalbehoefte. Deze regel wordt nu gewoonlijk zodanig uitgelegd, dat

1. de permanente kapitaalbehoefte geheel door eigen kapitaal moet worden gedekt;
2. de langdurige, doch tijdelijke kapitaalbehoefte door leningen op lange termijn moet worden gedekt, indien met vreemd kapitaal wordt gefinancierd;
3. de afschrijvingen toereikend moeten zijn om aflossingen op leningen te kunnen voldoen;
4. de kortstondige kapitaalbehoefte door crediet op korte termijn kan worden gedekt.

Indien de beschikbaarheidsduur van het kapitaal korter is dan de duur der kapitaalbehoefte kunnen liquiditeitsmoeilijkheden optreden. In het geval de financiering van een bedrijf aan bovenstaande schematisch aangegeven maatstaven voldoet, wordt deze als regel bedrijfseconomisch verantwoord geacht.

Nu kan evenwel de vraag worden gesteld of deze algemene maatstaven aanvaardbaar zijn, althans voor de beoordeling van de financiering van de tuinbouw.

Het lijkt niet voor twijfel vatbaar dat een bedrijf, dat zijn permanente kapitaalbehoefte met eigen middelen financiert financieel krachtiger is dan een bedrijf, dat hiervoor vreemd geld heeft aangetrokken. En zeer zeker zouden wij als eis willen stellen, dat een bedrijf een langdurige kapitaalbehoefte niet met kort crediet dekt. Het komt ons echter voor, dat er bezwaren kunnen worden aangevoerd tegen de algemene financieringsregel volgens welke de permanente kapitaalbehoefte geheel door eigen kapitaal moet worden gedekt. Waarschijnlijk zouden vele tuinbouwbedrijven niet tot stand zijn gekomen, indien men zich stipt aan deze financieringsregel had gehouden. Vele bedrijven zijn ondanks het verzaken van deze regel levensvatbaar gebleken. De bezwaren tegen deze norm kunnen als volgt worden samengevat.

1. Men gaster blijkbaar vanuit, dat slechts uit eigen middelen permanent beschikbaar kapitaal kan worden verkregen. In feite kan men echter ook door middel van een kapitaalvoorziening in de vorm van bijv. meerdere op verschillende tijdstippen vervallende - dus elkaar overlappende - leningen voorzien in een zekere behoefte aan permanent beschikbaar kapitaal. Dit is analoog met het verschijnsel, dat de totale kapitaalbehoefte voor de collectiviteit van de ieder voor zich verslijtende en tenietgaande duurzame productiemiddelen ontleed kan worden in een permanent en een variabel gedeelte.

2. Een ander bezwaar tegen genoemde regel is, dat - waar met kapitaal dat permanent beschikbaar moet zijn, bedoeld wordt de minimum kapitaalbehoefte in de loop der tijd - het tijdvak waarover men het bedrijf beschouwt, van beslissende betekenis is voor het vaststellen van het

minimum bedrag dat in de vorm van eigen kapitaal beschikbaar behoort te zijn. (Zie grafiek.)

Tegen de opvatting, dat de liquiditeit op lange termijn zou zijn gewaarborgd, indien de aflossingen gelijk of kleiner zijn dan de afschrijvingen, is het volgende bezwaar aan te voeren. Nadere beschouwing leert, dat de liquiditeit nog geen gevaar loopt in geval de aflossingen groter zijn dan de afschrijvingen, zolang de geleende bedragen nog niet de waarde van de activa te boven gaan. In dat geval kunnen nl. over een langere periode gerekend de afschrijvingen nooit de aflossingen overtreffen. Tijdelijk kan dit wel het geval zijn, als de looptijd der leningen kleiner is dan de gemiddelde levensduur van de productiemiddelen en van leningen, waarvan het uitstaande bedrag nog slechts van geringe betekenis is, de aflossingslast (gebaseerd op het aanvangsbedrag) nog zwaar drukt. Zodra deze lening geheel is afgelost zal echter een negatief verschil tussen afschrijvingen en aflossingen in een positief verschil omslaan. Dit wordt in het volgende voorbeeld geïllustreerd.

Stel een bedrijf met een jaarlijkse afschrijving van f.1700 en een aflossing op een oude lening van f.1000,- per jaar, terwijl over 3 jaar een nieuwe lening moet worden aangegaan met een aflossing van eveneens f.1000,- per jaar.

jaar	afschrijving	aflossing oude lening	aflossing nieuwe lening	totale aflossing	verschil tussen af- schrijving en aflossing
1e	1700	1000	-	1000	+ 700
2e	1700	1000	-	1000	+ 700
3e	1700	1000	1000	2000	- 300
4e	1700	1000	1000	2000	- 300
5e	1700	-	1000	1000	+ 700

Bezien wij het vraagstuk van de financiering uit het gezichtspunt van de kapitaalverstrekkers, dan kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

1. Men dient zich rekenschap te geven van het verschil in omstandigheden in de industrie enerzijds en in de land- en tuinbouw anderzijds. De laatstgenoemde bedrijfstak bevindt zich in de positie, dat de onderpanden vooral door de grote plaats, die de grond inneemt, een relatief hogere liquidatiewaarde bezitten dan in de industrie. In de regel is de liquidatiewaarde van grond en gebouwen niet veel lager dan de bedrijfs waarde er van. Dit heeft tot gevolg, dat in land- en tuinbouw betrekkelijk gemakkelijk nieuwe hypotheeknemers kunnen worden gevonden en dat men ten aanzien van de aflossingen meestal soepelheid betracht. Men kan dan ook aannemen, dat schuldvernieuwing veelal zonder moeilijkheden kan plaats vinden.

2. In land- en tuinbouw wordt veelvuldig met geld van familieleden (bijv. uit onverdeelde boedel) en particulieren gefinancierd. Hoewel een groot deel van dit vreemde kapitaal juridisch direct opeisbaar is, wordt hiervan vrijwel nooit gebruik gemaakt. Economisch gaat dit vreemde kapitaal, dat veelal zonder aflossingsplicht wordt verkregen, daarom de functie van permanent beschikbaar kapitaal vervullen.

3. Land- en tuinbouwbedrijven zijn nauw verweven met de persoon van boer of tuinder. Bij de toepassing van bovengenoemde objectieve maatstaven wordt dit belangrijke subjectieve element gemakkelijk verwaarloosd, terwijl deze persoonlijke factor voor de credietgevers van grote betekenis is. In het algemeen achten de boerenleenbanken de persoon van de credietnemer van doorslaggevende betekenis. Pas na beoordeling van de persoon gaan zij over tot beoordeling van de aanwezige

zekerheden. De betrouwbaarheid van boer of tuinder is van grote betekenis voor de bepaling van de looptijd van een hypotheek. Voor pachtbedrijven wordt de kans op het vinden van kapitaalverschaffers en borgen in bijzondere hoge mate door de persoon van de pachter bepaald.

Bovenstaande opmerkingen leiden tot de conclusie, dat de gangbare normen voor de financiering niet zonder meer kunnen worden toegepast. Deze conclusie is niet zonder betekenis; zij houdt immers in, dat een deel van de bijvoorbeeld door de grond veroorzaakte permanente kapitaalbehoefte zonder bezwaar door hypothecair crediet kan worden gefinancierd. De vraag, hoe groot dit deel kan zijn, wordt mede bepaald door eerder genoemde subjectieve factoren. Een belangrijke mate van financiering van de permanente kapitaalbehoefte door middel van langlopende schuld is dus verdedigbaar. Voorwaarde is alleen, dat ten behoeve van kapitaalverschaffers voldoende overwaarde van de als zekerheid verbonden goederen aanwezig blijft om prijsdalingen van de zekerheidsstellingen te kunnen opvangen.

Voorgaande beschouwingen monden uit in de vraag, welke voor de praktisch bruikbare en aanvaardbare criteria dan wel kunnen worden opgesteld, teneinde de financiële positie van tuinbouwbedrijven te kunnen beoordelen. De voornaamste criteria zijn naar onze mening:

- 1) of de bedrijven de seizoenbehoefte aan geldmiddelen uit hoofde van de seizoenproductie en/of de seizoenafzet kunnen dekken;
- 2) of de bedrijven in staat zijn voor de benodigde leningen zekerheden aan te bieden;
- 3) of de credietgevers bereid zullen zijn de benodigde leningen te verschaffen.

Het eerste criterium omvat het probleem van de liquiditeit op korte termijn, het tweede behelst het vraagstuk van de solvabiliteit, terwijl het derde criterium kan worden aangeduid als het vraagstuk van de liquiditeit op lange termijn.

ad 1. De liquiditeit op korte termijn

De behoefte aan geldmiddelen uit hoofd van de financiering van de seizoenproductie en -afzet kan men vaststellen door na te gaan, hoeveel geldmiddelen in de loop van het seizoen uit het bedrijf zullen wegvloeien voor de financiering van productie en afzet. Daartoe kunnen de ontvangsten en uitgaven in achtereenvolgende vierwekelijkse perioden met elkaar worden vergeleken en de verschillen tussen beide grootheden worden gesaldeerd. Door de tekorten in de achtereenvolgende perioden bij elkaar te tellen, wordt de totale seizoenbehoefte vastgesteld. Ter beoordeling van de liquiditeit op korte termijn moet deze behoefte worden vergeleken met de aanwezige geldmiddelen. Het eventueel resterende tekort moet door credietopneming worden gedekt. Ter beoordeling van dit tekort kan de grens, waartoe boerenleenbanken crediet verlenen tegen cessie van toekomstige veilingvorderingen (nml. tot 20% van de omzet van het voorafgaande jaar), als maatstaf worden gebruikt.

ad 2. De solvabiliteit

Hieronder wordt verstaan het vermogen om uit de waarde van de activa van een credietnemer de schulden te voldoen. Een credietgever zal slechts dan een lening willen verstrekken, indien hij er zeker van is, dat hij zijn geld kan terugkrijgen, ook als het bedrijf zijn productie moet staken. Meestal neemt hij daartoe een risico-marge in acht.

Een credietgever is daarom in het algemeen niet bereid tot een hoger bedrag leningen te verschaffen dan tot 60% van de taxatiewaarde der duurzame activa. Zou de toekomstige behoefte aan vreemd kapitaal dit percentage overschrijden, dan zou het voor het bedrijf onmogelijk moeten worden geacht leningen aan te gaan ter financiering van de nodige vervangingen. Uit het oogpunt van de credietgever wordt het bedrijf dan insolvabel, hetgeen echter niet behoeft te betekenen, dat de waarde van de activa onvoldoende is om de bestaande schulden te voldoen.

ad 3. De liquiditeit op lange termijn

Bij nadere beschouwing bleek zoals hierboven op pagina 3 reeds werd opgemerkt, de liquiditeit op lange termijn niet zo zeer samen te hangen met het verschil tussen afschrijvingen en aflossingen, dan wel met de mogelijkheid op grond van de aanwezige zekerheden leningen aan te gaan. In feite zal de liquiditeit afhangen van de bereidheid van credietgevers tot kapitaalverschaffing en deze bereidheid zal van omstandigheden afhankelijk zijn, die van bedrijf tot bedrijf kunnen verschillen. Het is bijv. denkbaar, dat deze zekerheden van een bedrijf voor een groot deel aan één credietgever zijn verbonden en wel voor een leningbedrag, dat in verhouding tot de zekerheden slechts klein is. Het zal dan moeilijk kunnen zijn een aanvullende lening bij andere geldverschaffers onder te brengen, hoewel de beschikbare zekerheid dit nog wel zou toelaten;

DEEL II

DE FINANCIËLE POSITIE VAN 24 WESTLANDSE TUINBOUWBEDRIJVEN

Inleiding

De in Deel I ontwikkelde maatstaven voor de beoordeling van de financiering zijn in dit tweede deel toegepast op 24 bedrijven in het Westland, die aan de jaarlijkse Statistiek voor de Bedrijfsuitkomsten medewerken. Met betrekking tot de bedrijfsuitkomsten is gebleken, dat de onderzochte bedrijven een aanvaardbaar representatieve steekproef¹⁾ vormen uit de bij boekhoudbureaux aangesloten bedrijven. Daar thans nagenoeg alle bedrijven hun administratie door boekhoudbureaux laten verzorgen kunnen wij aannemen, dat de bedrijfsuitkomsten een bruikbaar beeld geven van het onderzochte gebied.

Voor een beoordeling van de financiering achten wij evenwel 24 bedrijven een te smalle basis om een betrouwbare algemene uitspraak te doen over de toestand in het Westland. Onderhavige studie heeft daarom vooral het karakter van een proefonderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd uitgaande van de balansen der bedrijven op 1 Januari 1952.

A. De liquiditeit op korte termijn

1. Methode van onderzoek

In het voorgaande werd geconcludeerd, dat het eerste criterium om de financiële positie van de tuinbouw te beoordelen, is de vraag of de bedrijven de seizoenbehoefte aan geldmiddelen uit hoofde van de seizoenproductie en/of seizoenafzet kunnen dekken. Ter beantwoording van deze vraag is de volgende methode gevolgd:

a. Splitsing in "afdelingen". In de eerste plaats zijn de bedrijven stuk voor stuk in "afdelingen" gesplitst. De volgende afdelingen werden onderscheiden:

1. Staand glas verwarmd, groenten (vnl. tomaten met eventuele voorteeft)
2. Staand glas onverwarmd, groenten (vnl. koude tomaat, met voorteeften)
3. Staand glas verwarmd, fruit (stookdruiven enz. met eventuele onder-
teelten)
4. Staand glas onverwarmd, fruit (koude druiven enz. met eventuele onder-
teelten)
5. Plat glas groenten, met eventuele nateelt in de open grond
6. Open grond
7. Boomgaard.

Het behoeft geen betoog, dat niet op ieder bedrijf alle afdelingen voorkwamen. Al naar gelang van de structuur van het bedrijf is het in afdelingen gesplitst.

b. Uitgaven per afdeling. Vervolgens zijn de uitgaven, die per afdeling in de loop van het seizoen moeten worden gedaan, per periode van 4 weken begroot aan de hand van normen. Van ieder bedrijf afzonderlijk zijn wel de verschillende afdelingen bekend, doch niet de aard van de daarin geteelde producten. Zo zullen in sommige bedrijven met verwarmd

-
- 1) De willekeurig gekozen steekproef geeft een standaardafwijking van het gemiddelde van ongeveer 3%. Dit houdt in, dat met een zekerheid van 95% een nauwkeurigheid van $2 \times 3\% = 6\%$ is bereikt.

staand glas groenten, bijv. vroege stooktomaten, terwijl in andere late stooktomaten met voorteelt zijn voortgebracht. De beschikbare gegevens lieten echter niet toe, daarmede rekening te houden.

De gebruikte normen zijn berekend aan de hand van gegevens, ontleend aan bedrijfsboekhoudingen bij het L.E.I. in administratie.

De volgende uitgavenposten zijn in aanmerking genomen:

- 1e. De arbeidslonen. Hierbij is rekening gehouden met de beloning van de eigen handenarbeid van de tuinder. Er is van uitgegaan, dat dit loon even hoog is als de kosten van levensonderhoud voor zijn gezin, zodat dus aan de ter beschikking staande gelden geen extra middelen voor privé-doeleinden worden onttrokken.
- 2e. Materialen en diensten. De vervaldag van deze kosten is gesteld op het tijdstip, waarop de materialen op het bedrijf voor gebruik aanwezig moeten zijn, c.q. waarop de diensten werden verricht. Met het nemen van leverancierscrediet is dus geen rekening gehouden.

c. De opbrengsten in vergelijking tot de uitgaven.

Uitgegaan is van het normale beloop der geldelijke opbrengsten van de verschillende afdelingen over 1952. Deze opbrengsten zijn vervolgens gesteld tegenover de in ad b genoemde uitgaven in de 13 opeenvolgende perioden.

Zoals viel te verwachten, worden de opbrengsten in de eerste perioden na 1 Januari door de uitgaven overtroffen. Nadat enkele tijdvakken zijn verstreken, stijgen echter de ontvangsten per periode boven de uitgaven per periode. Dit geschiedt in het algemeen in de 6e periode of eerder. Tot aan dit moment neemt de behoefte aan geldmiddelen voor de financiering van het bedrijf regelmatig toe. Het maximum van de totale geldbehoefte wordt dan bereikt vlak voor het ogenblik, waarop de inkomsten de uitgaven gaan overtreffen.

Bij de berekening van de geldbehoefte is er in eerste aanleg van uitgegaan, dat de opbrengsten de productiekosten dekken, m.a.w. dat er geen winst gemaakt, noch verlies geleden is. Het niveau van de per periode behaalde opbrengsten is in verband hiermede vastgesteld door de totale productiekosten in 1952 over de periode te verdelen volgens het normale beloop van de opbrengsten. Door de aldus berekende opbrengsten te stellen tegenover de uitgaven in de achtereenvolgende tijdvakken, kon worden nagegaan, hoe groot per 1 Januari de geldbehoefte zou zijn geweest ter overbrugging van bovenbedoelde periode, indien de kosten nog juist zouden zijn goed gemaakt. Daarna is nagegaan, hoe groot de geldbehoefte zou zijn geweest bij een verlies (in % van de kosten) van 20% en 10% en bij een winst van 10% en 20%. Rekentechnisch is dit aldus geschied, dat de berekende geldelijke opbrengsten bij een noch verlies-, noch winstgevende productie achtereenvolgens met 20% en 10% zijn verlaagd of met 10% resp. 20% zijn verhoogd. Ook de op deze wijze verkregen gewijzigde opbrengstcijfers zijn daarna met de uitgaven in de verschillende tijdvakken van 1952 vergeleken.

Het volgende voorbeeld van de berekening der geldbehoefte heeft betrekking op de afdeling staand glas, verwarmd, per 100 ramen.

Periode van 4 weken	Uitgaven	Opbrengsten	Saldo opbrengsten minus uitgaven	Geldbehoefte
1	f. 37,-	f. 2,-	f. -35,-	f. - 35,-
2	" 100,-	" 62,-	" -38,-	" - 73,-
3	" 103,-	" 22,-	" -81,-	" -154,-
4	" 66,-	" 23,-	" -43,-	" -197,-
5	" 30,-	" 12,-	" -18,-	" -215,-
6 t/m 13	" 255,-	" 720,-	" + 465,-	

Per periode zijn de uitgaven van de opbrengsten afgetrokken, waar- door per tijdvak de geldbehoefte bekend werd. De totale maximale geld- behoefte per afdeling is nu verkregen door accumulatie van de geldbe- behoefte in de achtereenvolgende perioden. Op overeenkomstige wijze is de geldbehoefte van de overige afdelingen te bepalen, waarbij uiteraard rekening moet worden gehouden met de oppervlakte van deze afdelingen. De totale geldbehoefte per periode van de bedrijven als geheel kan worden vastgesteld, door de kapitaalbehoefte (geldbehoefte) van de in deze bedrijven voorkomende afdelingen bij elkaar te tellen. De totale kapitaalbehoefte in de verschillende perioden wordt daarna gesom- meer, waardoor de maximaal voorkomende geldbehoefte per bedrijf kan worden vastgesteld. Hieronder volgt een voorbeeld voor een geheel bedrijf.

KAPITAALBEHOEFTE (-) EN KAPITAALOVERSCHOT (+) VAN EEN BEDRIJF

Periode	Groenten			Fruit			Kapitaal- behoefte gedurende een periode	Geaccumuleerde kapitaal- behoefte
	Staand glas warm	Staand glas koud	Open grond	Staand glas warm	Staand glas koud	Open grond		
1	- 729	- 118	+ 64	- 175	- 152	+ 1	-1109	-1109
2	- 792	- 65	- 21	-1175	- 65	+ 3	-2115	-3224
3	-1687	+ 75	-1200	- 725	+ 130	+ 3	-3403	-6627
4	- 896	+ 462	- 136	+ 575	+ 760	+ 5	+ 770	-5857
5	- 375	- 108	-	- 750	+ 195	-	-1038	-6895
t/m 13	+9686	+1140	+1885	+6975	+1953	+ 22	+21661	+14766
totaal	+5207	+1386	+ 592	+4725	+2821	+ 35	+14766	

Zoals in het hoofd van de tabel reeds is aangegeven, wordt een kapitaal- behoefte aangeduid met een minteken vóór de getallen.

De maximale kapitaalbehoefte ter financiering van de seizoenproductie blijkt bij dit bedrijf f.6895,- te zijn. De maximale behoefte openbaart zich in de 5e periode van het jaar.

d. Vergelijking van de behoefte met de beschikbare liquide middelen

De maximale geldbehoefte is gesteld tegenover de liquide middelen, die aan het begin van het jaar reeds beschikbaar waren. De beschikbare liquide middelen komen op de balansen voor onder de hoofden: kas, bank, voorraden, bedrijfsvorderingen en opeisbare leningen u/g. Van het totaal dezer posten zijn de schulden op korte termijn en opeisbare leningen o/g afgetrokken. Als opeisbare leningen u/g en o/g zijn beschouwd kleine leningen aan of van particulieren en familieleden. Voor grote bedragen kan worden aangenomen, dat ook al zijn de leningen juridisch direct opeisbaar, deze bedragen in feite niet zonder meer zullen worden opgevraagd. De post "courante effecten", die bij vijf bedrijven voorkomt, is hier niet vermeld. Middelen, die slechts voor een korte tijdsduur overvloedig zijn voor de financiering van de productie zullen als regel niet in effecten worden belegd. Het effectenbezit dient te worden gezien als een belegde reserve ter financiering van eventuele toekomstige uitbreidingen en vervangingen en voor het opvangen van een onverwachte behoefte aan liquide middelen.

Het op deze wijze berekende saldo aan liquide middelen is gesteld tegenover de berekende behoefte aan geldmiddelen. Om nu een maatstaf te hebben ter beoordeling van de seizoenliquiditeit van een bedrijf is het uiteindelijk tekort aan liquide middelen, in die gevallen, waarin zich dat voordeed, gesteld tegenover de veilingomzet, die door het betreffende bedrijf in 1951 werd bereikt. Het is nl. mogelijk van de boerenleenbanken ten behoeve van de financiering van het lopende productieproces crediet te verkrijgen tot maximaal 20% van de veilingopbrengst in het daaraan voorafgaande seizoen. Een bedrijf, dat een behoefte heeft aan seizoencrediet van meer dan 20% van de veilingopbrengst over 1951, bevindt zich uit dien hoofde in een ongunstige liquiditeitspositie. Bedrijven met een behoefte van 0-20% zullen bij de boerenleenbank (of elders) crediet moeten en waarschijnlijk kunnen opnemen. Tenslotte is er een categorie bedrijven, die in het geheel geen credietbehoefte heeft.

Aan de hand van het volgende voorbeeld, betrekking hebbende op hetzelfde bedrijf als dat, waarvoor de kapitaalbehoefte is bepaald, zal de gevolgde werkwijze nu nader worden toegelicht:

Bedrag per 1-1-1952

Kas	f. 1264,-
Bank	" 4992,-
Voorraad producten	" 1000,-
Voorraad materiaal	" 2580,-
Opeisbare lening u/g	" 849,-
Totaal Debet	f. 10685,-
Nog te betalen kosten	f. -, -
Schuld aan leveranciers	" 1968,-
Belastingen	" -, -
Rekening-Courant Bank	" -, -
Opeisbare lening o/g	" 812,-
Totaal Credit	f. 2780,-
Totaal beschikbaar aan liquide middelen	f. 7905,- =====
Maximale kapitaalbehoefte (bij kosten= 100% van de opbrengst)	f. 6895,- =====
Over aan liquide middelen = 2,2% van de omzet. (f. 45.500)	f. 1010,-

De veilingomzet van dit bedrijf bedroeg over 1951 f 45.500,-. Het blijkt dus, dat dit bedrijf een overschot aan liquide middelen heeft van 2,2% van de veilingomzet. Dit geldt voor het geval, dat de opbrengsten de kosten dekken, m.a.w., dat de opbrengsten 100% van de kosten uitmaken. Zou het bedrijf met een verlies van 20% hebben gewerkt, dan zou een crediet behoefte van 1,9% van de omzet zijn ontstaan. Hieronder volgen de gegevens van dit bedrijf bij een verlies van 20 resp. 10 alsmede bij een winst van 10 resp. 20% van de kosten.

	Bij verlies		Bij winst	
	Opbrengst 80% v.d. kosten	Opbrengst 90% v.d. kosten	Opbrengst 110% v.d. kosten	Opbrengst 120% v.d. kosten
Kapitaalbehoefte	f. 8764,-	f. 7885,-	f. 6175,-	f. 5765,-
Beschikbare liquide middelen	" 7905,-	" 7905,-	" 7905,-	" 7905,-
Tekort(-) = credietbehoefte of overschot (+)	f.- 859,-	f. 20,-	f. 1730,-	f. 2140,-
Tekort in % van de veiling- omzet	" - 1,9%	0,1 %	3,8 %	4,7 %

2. Resultaten van het onderzoek

Het overschot resp. tekort aan liquide middelen bij verschillende rentabiliteit is in bijlage I voor elk in het onderzoek betrokken bedrijf aangegeven. De volgende staat geeft een samenvattend overzicht van het resultaat van het onderzoek.

Horizontaal is de credietbehoefte aangegeven in % van de veilingomzet 1951. De bedrijven zijn in enkele categorieën verdeeld, afhankelijk van de grootte van hun credietbehoefte bij verschillende rentabiliteitsmogelijkheden. De rentabiliteit is aangegeven in procenten van de totale kosten in 1952.

Rentabiliteit uitgedrukt in % van de kosten		Aantal be- drijven met een crediet- behoefte	Aantal bedrijven met een credietbehoefte in % van de veilingomzet van			Aantal be- drijven met een middelen overschot	Aantal bedrijven met een middelen- overschot in % van de veiling- omzet van		Totaal aantal onder- zochte bedrijven
			meer dan 20%	20 tot 10%	10% tot 0%		0% tot 20%	meer dan 20%	
Verlies	20%	15	6	1	8	9	3	6	24
	10%	12	6	1	5	12	6	6	24
Verlies noch winst		10	5	2	3	14	8	6	24
Winst	10%	8	5	1	2	16	10	6	24
	20%	8	5	1	2	16	10	6	24

Het aantal bedrijven waar zich een credietbehoefte voordoet blijkt - hetgeen wel was te verwachten - invloed te ondergaan van de rentabiliteit. Bij een winstmarge van 20% doet zich nog bij 8 van de 24 bedrijven een credietbehoefte voor; bij een verlies van 20% neemt dit aantal tot 15 toe. Daarvan zijn er 6 bedrijven, dit is 25% van het aantal onderzochte bedrijven, die bij een verlies van 20% een zo grote credietbehoefte hebben, dat zij deze waarschijnlijk niet geheel door een crediet van de boerenleenbank zullen kunnen dekken. In deze toestand zou voor vijf van deze bedrijven geen verandering komen, indien een winst werd gemaakt van 20%.

B. De solvabiliteit en de liquiditeit op lange termijn

1. Inleiding

De beoordeling van de financiering van bedrijven is afhankelijk van de verwachting, die men heeft omtrent hun toekomstige financiële positie. Deze ontwikkeling wordt, afgezien van het bedrijfsbeleid, vooral bepaald door het toekomstige beloop van kosten en opbrengsten, de bereidheid van credietgevers tot kapitaalverstrekking, alsmede door de tegenwoordige financiële structuur en de opbouw van het productie-apparaat. Wij hebben ons bij dit onderzoek beperkt tot een periode van 10 jaar (1952-1962). Bij een zo dynamisch bedrijf als de tuinbouw worden berekeningen voor een langere periode naar onze mening al te speculatief.

Over het toekomstige beloop van kosten en opbrengsten kan geen exacte uitspraak worden gedaan. Dit is ondervangen door de toekomstige financiële positie onder tweeërlei veronderstellingen te onderzoeken. In de eerste plaats is een berekening uitgevoerd onder de veronderstelling, dat de totale kosten voor 100 % door de opbrengsten zullen worden gedekt, terwijl bovendien een soortgelijke becijfering heeft plaats gevonden bij een opbrengst-niveau, dat blijvend 90 % bedraagt van de kosten. Op deze wijze is vastgesteld, welke invloed verliesgevende productie heeft op de financiële positie. Er is geen berekening uitgevoerd bij een winstmarge van 10%, omdat reeds toereikende conclusies konden worden getrokken uit de berekening onder de veronderstelling, dat noch winst wordt gemaakt noch verlies wordt geleden.

Over de toekomstige bereidheid van credietgevers tot het verstrekken van leningen en de voorwaarden waarop dit zal kunnen geschieden, is geen andere uitspraak te doen, dan dat er geen redenen zijn aan te wijzen waarom zich hierin in de toekomst wijzigingen zullen voordoen.

In dit deel van het rapport is de invloed onderzocht, die beide overige factoren, nl. de samenstelling van het productie-apparaat en de huidige financiële structuur, hebben op de toekomstige financiële positie der bedrijven. Aan de hand van de gegevens van hetzelfde bedrijf, waarvan reeds de liquiditeit op korte termijn is behandeld, zal allereerst de methode van onderzoek worden toegelicht. Ter illustratie zijn de berekeningen in het gekozen voorbeeld uitgevoerd onder de veronderstelling, dat in de periode 1952-1962 de kosten slechts voor 90% door de opbrengsten worden gedekt.

2. Methode van onderzoek.

a. Bepaling van de toekomstige kapitaalbehoefte

Er is aangenomen, dat de bedrijven volledig in stand zullen worden gehouden en dat geen uitbreidingsinvesteringen zullen plaats vinden. Onder deze veronderstelling wordt de toekomstige kapitaalbehoefte bepaald door:

1. de noodzaak versleten productiemiddelen te vervangen
2. eventueel optredende verliezen
3. aflossingen op reeds lopende leningen
4. aflossingen op nieuw aan te gane leningen.

ad 1. Bij de boekhoudbureaux kon worden nagegaan in welke jaren de verschillende productiemiddelen zijn aangeschaft. Met behulp van normen inzake de levensduur kon worden vastgesteld in welk jaar productiemiddelen moeten worden vernieuwd. Voor de verschillende productiemiddelen is uitgegaan van de hieronder vermelde levensduur en residuwaarden.

- 1) Bij een verlies van 10 of 20% van de kosten moet evenwel worden bedacht, dat een deel van de kosten (handenarbeid van de tuinder, rente op het eigen kapitaal) als inkomen aan de tuinder toevloeit.

	levensduur ¹⁾		residuwaarde in % van de vervangingswaarde	
warenhuis	35	jaar	20 %	} inclusief glas
serre	35	"	20 %	
platglas	10	"	25 %	
schuur	50	"	5 %	
verwarming	25	"	5 %	
tuinspoor	25 à 35	"	5 %	
waterleiding	20	"	5 %	
motorpomp	25	"	5 %	
schuit	35	"	5 %	
ketel	20	"	5 %	
kelder/schoorsteen	35	"	5 %	

Zodra is vastgesteld in welk jaar vervangingen zullen moeten plaats vinden, kan worden bepaald, hoeveel goldmiddelenhiervoor jaarlijks nodig zijn. Daarbij is uitgegaan van de veronderstelling, dat de prijzen van de productiemiddelen zich op het niveau van 1952 zullen handhaven. De berekende kapitaalbehoefte voor vernieuwing van productiemiddelen is voor het als voorbeeld gekozen bedrijf weergegeven in kolom 2 van voorbeeld

ad 2. Verliezen veroorzaken een kapitaalbehoefte, die op een of andere wijze moet worden gedekt. Zoals reeds vermeld, zijn bij de berekening slechts twee gevallen ten aanzien van de rentabiliteit onderscheiden t.w. de kosten worden elk jaar voor 100% of voor 90% door de opbrengsten gedekt. In het geval van een jaarlijks terugkerend verlies van 10% kan de stootkracht der bedrijven onder ongunstige omstandigheden worden vastgesteld. Wij zijn uitgegaan van de gedachte, dat een bedrijf dat gedurende langere tijd een verlies van 10% kan opvangen gezond gefinancierd is.

In het voorbeeld is aangenomen, dat het bedrijf jaarlijks 10% verlies lijdt. (Kolom 3 voorbeeld.) Het is natuurlijk denkbaar en zelfs waarschijnlijk, dat de verliezen een minder gelijkmatig beloop vertonen en dat zij zich bijvoorbeeld in de eerste jaren zouden opeenhopen. In dit geval zouden eventuele financieringsmoeilijkheden eerder optreden dan wordt vastgesteld onder de veronderstelling van een gelijkmatig verlies van 10% per jaar.

ad 3. In de meeste gevallen konden de aflossingsverplichtingen door de boekhoudbureaux aan ons worden opgegeven. Voorzover op de reeds lopende leningen aflossingsverplichtingen rusten, zijn deze onder de jaarlijkse kapitaalbehoeften gerangschikt. (Kolom 4, voorbeeld.) Van leningen met onbepaalde looptijd, waarop niettemin in het verleden regelmatig werd afgelost, is aangenomen, dat de toekomstige aflossingen op dezelfde voet zullen worden voortgezet. Leningen van familie en particulieren, waarop niet wordt afgelost, zijn voorzover grote bedragen betreft als eigen kapitaal beschouwd.

ad 4. Ten aanzien van in de toekomst op te nemen leningen is uitgegaan van een looptijd van 15 jaar, behalve voor die bedrijven, die thans reeds een relatie met de N.V. Boeren Hypotheekbank hebben. In die gevallen is een looptijd van 20 jaar verondersteld. Gecombineerde normen zijn ontleend aan informatie van de Boeren Hypotheekbank en van een boerenleenbank. Verzekeringsmaatschappijen verstrekten vóór de oorlog soms hypotheaire leningen aan tuinbouwbedrijven met looptijden tot ongeveer 50 jaar; bij navraag is komen vast te staan, dat verzekeringsinstellingen tegenwoordig vrijwel geen leningen meer aan tuinders verstrekken op grond van een te groot geacht risico. Uit dien hoofde zijn door ons geen langere looptijden aangenomen dan 20 jaar. Met behulp van deze veronder-

1) Eenvoudigheidshalve is er van uitgegaan, dat de productiemiddelen steeds na het aangeduide aantal jaren na datum van aanschaffing in hun geheel worden vervangen. De meestal in de praktijk optredende geleidelijkheid wordt dus verwaarloosd.

stellingenaangaande de looptijd der nieuw aan te gane leningen, kunnen de jaarlijkse aflossingen op de nieuwe leningen worden berekend, zodra is vastgesteld, hoeveel vreemde middelen moeten worden aangetrokken. (Kolom 5 De berekening hiervan zal hieronder nog nader worden toegelicht (p.14).

b. De voorziening in de toekomstige kapitaalbehoefte.

In de kapitaalbehoefte kan in beginsel worden voorzien, door:

1. beleggingen buiten het bedrijf
2. overtollige liquide middelen
3. verdiende afschrijvingsgelden
4. winsten
5. besparingen
6. nieuwe leningen

ad 1. Tot de middelen, die aan het begin van de onderzoeksperiode beschikbaar zijn voor de financiering van vernieuwingen e.d. kunnen o.m. worden gerekend de beleggingen buiten het bedrijf, voorzover deze kunnen worden geliquideerd. Hiertoe zijn gerekend courante effecten en leningen u/g aan familie of particulieren, indien deze direct opeisbaar zijn en slechts een geringe omvang hebben. Voor de grote leningen (groter dan f.1000.- bijv.) kan worden aangenomen, dat zij in zekere mate in andere bedrijven zijn vastgelegd waardoor minder gemakkelijk de directe opeisbaarheid gerealiseerd kan en zal worden.

ad 2. In deel II ad A is de berekening van de liquiditeit op korte termijn toegelicht. Voorzover blijkt, dat er meer liquide middelen aanwezig zijn dan nodig is om de seizoenproductie te financieren, kan aan dit overschot een andere bestemming worden gegeven door het op lange termijn te investeren. Dit bedrag kan daarom worden beschouwd als beginsaldo aan beschikbare middelen voor financiering van vernieuwingen e.d. en kan daarom worden opgeteld bij de middelen die sub 1 zijn genoemd. Het is evenwel ook mogelijk, dat met betrekking tot de liquiditeit op korte termijn tekorten optreden. Deze tekorten kunnen meestal worden gelekt door credietopneming bij de boerenleenbank als het tekort 20% van de jaaromzet van het vorige jaar niet te boven gaat. Bij een veronderstelling, dat de kosten ten volle worden goedge maakt, kan het crediet in ieder geval aan het einde van het seizoen ten volle worden afgelost. Het tekort boven 20% van de jaaromzet dient echter te worden gedekt met kapitaal, dat op lange termijn beschikbaar is. In die gevallen, waarin een tekort aan liquide middelen op korte termijn voorkwam, is het tekort eenvoudigheidshalve afgetrokken van het beginsaldo der beschikbare middelen. Er zou evenwel een zelfde eindresultaat zijn bereikt, indien het tekort zou zijn opgenomen bij de factoren, die de kapitaalbehoefte bepalen.

Zowel de liquideerbare beleggingen (zie ad 1) als de overschotten aan liquide middelen bepalen dus het saldo aan investeerbare middelen, dat aan het begin van de periode 1952-1962 beschikbaar is (zie kolom 14 van voorbeeld). Het bedrag ter grootte van f.3551,- is voor het als voorbeeld gekozen bedrijf als volgt berekend.

Per 31-12-'51 ter beschikking staande middelen:

Courante effecten	f. 3531,-
Overschot aan liquide middelen	
(zie liquiditeit op korte termijn)	" 20,-
	f. 3551,-

ad 3. Jaarlijks komen uit de opbrengsten afschrijvingsgelden ter beschikking die ter dekking van de verschillende kapitaalbehoeften kunnen worden gebruikt. De berekende afschrijvingen (zie kolom 15 van voorbeeld) zijn constant verondersteld o.m. in verband met het feit, dat instandhouding van de bedrijven is aangenomen en bovendien uitbreidingsinvesteringen buiten beschouwing zijn gelaten. De afschrijvingen zijn bepaald op basis van vervangingswaarde 1952 en gelijkblijvende prijzen van productiemiddelen.

ad 4. De mogelijkheid van financiering uit de winst is, zoals reeds eerder is gesteld buiten beschouwing gelaten, omdat reeds voldoende conclusies konden worden getrokken uit de resultaten der berekeningen bij een kostendekking van 100% en 90%.

ad 5. De mogelijkheid van financiering uit besparingen is weliswaar in eerste aanleg buiten de berekening gebleven, doch is niet veronachtzaamd; zoals zal blijken zijn de uitkomsten van het onderzoek namelijk zodanig uitgedrukt, dat zij aangeven hoeveel moet worden bespaard om toekomstige financiële moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden. Dienaangaande zij verwezen naar de paragraaf "Resultaten van het onderzoek".

ad 6. Het bedrag aan leningen, dat moet worden opgenomen om de toekomstige kapitaalbehoeften te kunnen dekken kan worden bepaald door de som van de reeds besproken kapitaalbehoeften in elk van de jaren 1952 tot 1962 (zie kolom 12 van voorbeeld) te stellen tegenover de som van liquide middelen aan het begin van het jaar enerzijds (kolom 14 van voorbeeld) en de beschikbaar komende afschrijvingen gedurende het jaar anderzijds (kolom 15 van genoemd voorbeeld). Eventuele tekorten aan financieringsmiddelen zullen door het aangaan van leningen moeten worden gedekt, wil het bedrijf in stand gehouden kunnen worden.

De redenering bij de uitwerking van de tabel in het voorbeeld is als volgt:

In 1953 moet een verlies van f. 5.596 worden gedekt en bovendien f. 600,- op de oude lening worden afgelost. De totale kapitaalbehoefte gedurende 1953 is dus f. 6.196,-. Deze kan worden gefinancierd met een ter beschikking staand saldo van f. 2542,- en een ter beschikking komend afschrijvingsbedrag van f. 5.187,-. Na dekking der kapitaalbehoefte in dat jaar resteert een saldo aan beschikbare middelen aan het einde van het jaar van f. 1.533,-. In 1954 moeten productiemiddelen tot een waarde van f. 14.880 worden vervangen, terwijl bovendien f. 5.596,- verlies moet worden gedragen en op de bestaande lening f. 600,- aan aflossing moet worden betaald. Deze financiering kan niet ten volle geschieden uit het ter beschikking staande saldo ad f. 1.533,- en het afschrijvingsbedrag ad f. 5.187,-. Het bedrijf komt circa f. 16.000,- te kort, zodat dit bedrag door een lening moet worden gedekt (kolom 16 van voorbeeld).

In 1955 zal op deze lening de eerste aflossing moeten plaatsvinden. Ten aanzien van de veronderstellingen inzake de aflossingen op nieuwe leningen zij verwezen naar hetgeen daaromtrent in het voorgaande is vermeld. Met de nieuwe aflossingsverplichtingen moet bij de bepaling van de totale kapitaalbehoefte in de volgende jaren rekening worden gehouden. Op dezelfde wijze als in het bovenstaande is beschreven voor de jaren 1953 en 1954 wordt in elk jaar het beschikbare kapitaal gelijk gemaakt aan of groter gemaakt dan de kapitaalbehoefte in het betreffende jaar. Deze gelijkheid wordt verkregen door in de achtereenvolgende jaren de leningen A t/m G aan te gaan.

c. Solvabiliteit

Bij de behandeling van de solvabiliteit gaat het om de vraag of de bedrijven de benodigde leningen ook inderdaad zullen kunnen opnemen in verband met de dekking door de duurzame productiemiddelen. Er is aangenomen, dat het maximaal verkrijgbare hypothecaire crediet 60% bedraagt van de bedrijfseconomische boekwaarde van grond en duurzame productiemiddelen. De grondwaarde is daarbij vastgesteld op f. 7.500,- per ha. De norm van 60% is gebaseerd op de gedragslijn van boerenleenbanken bij onderpand van grond en opstallen. Worden alleen opstallen als zekerheid aangeboden,

dan wordt het onder hypotheek verkrijgbare leningbedrag doorgaans lager gesteld. (Circa 50% van de boekwaarde.) Daar in alle onderzochte gevallen de grond eigendom van de ondernemer was, is dit laatste hier echter niet van toepassing.

Uitgaande van de genoemde veronderstelling omtrent de noodzakelijke dekking, is onderzocht of de plaats te vinden vernieuwingen wellicht op-neming van meer vreemdkapitaal vereisen dan op grond van de aanwezige dekking kan worden verkregen. Het niet kunnen verkrijgen van benodigd vreemd kapitaal zou tot liquiditeitsmoeilijkheden leiden, die hun oorzaak vinden in een ongunstige solvabiliteit.

Het totale uitstaande bedrag aan oude en nieuwe leningen in de jaren 1952 tot 1962 kan uit het voorbeeld worden berekend door de aflossingen van de nominale leningbedragen af te trekken. In voorbeeld (vervolg) is een recapitulatie gegeven van de leningbedragen, die aan het einde van elk jaar uitstaan; kolom 4 geeft het totale opgenomen bedrag aan leningen weer. Deze bedragen zijn vervolgens afgetrokken van 60% van de boekwaarde der duurzame productiemiddelen (kolom 5), waardoor negatieve of positieve saldi worden verkregen, die zouden kunnen worden aangeduid met resp. solvabiliteitstekorten of -overschotten. (Kolom 7.)

Weliswaar is verondersteld, dat leningen kunnen worden opgenomen tot ten hoogste 60% van de boekwaarde, doch wij mogen niet over het hoofd zien, dat in land- en tuinbouw ook wel kapitaal wordt verstrekt door particulieren voor wie onze norm van 60% dekking geen axioma is. Voorzover bankinstellingen niet bereid zijn nieuwe leningen te verstrekken op grond van het feit, dat de bestaande leningen reeds 60% van de boekwaarde der duurzame productiemiddelen bedragen, zijn er soms wel particulieren te vinden, die de ontbrekende gelden willen verschaffen. De kans hierop zal groter zijn, naarmate het tekort ten opzichte van de liquidatiewaarde kleiner is. Bij een sterke overbelasting met langlopende schulden zal echter ook deze groep van kapitaalverschaffers terughoudender worden.

Een groot solvabiliteitstekort kan zeer wel gepaard gaan met een leningbedrag, dat slechts in geringe mate de dekking in de duurzame productiemiddelen overschrijdt. Dit geval kan zich vooral voordoen bij de grotere bedrijven. Daarom zijn de solvabiliteitstekorten en -overschotten (ook) uitgedrukt in % van 60% van de boekwaarde der duurzame productiemiddelen in het jaar, waarin tekorten of overschotten optreden (zie kolom 8 van voorbeeld (vervolg) en Bijlage II). Deze percentages geven dus de relatieve grootte aan van het tekort of overschot aan dekking.

Een solvabiliteitstekort dwingt tot de keuze

- a) zoveel uit het inkomen te besparen, dat nimmer méér aan leningen behoeft te worden opgenomen dan de dekkingsmogelijkheden toelaten, of
- b) het bedrijf in te krimpen.

Een overschot duidt op de mogelijkheid tot ontsparing of tot uitbreiding van het bedrijf. Daar een ontsparing in feite zou betekenen, dat op basis van bedrijfsenderpanden leningen voor consumptieve doeleinden zouden worden opgenomen en deze consumptieve toepassingen buiten het kader van het onderzoek vallen, is hieraan geen verdere aandacht besteed.

ad a. Van de bedrijven waarvoor in de periode 1952-'62 een solvabiliteitstekort kan worden verwacht is bepaald, hoeveel tenminste gemiddeld per jaar uit het gezinsinkomen moet worden gespaard om het grootste in deze periode optredende tekort te kunnen opvangen. De berekeningswijze is toegelicht in het onderschrift van voorbeeld (vervolg). Er dient evenwel de nadruk op te worden gelegd, dat het denkbaar is, dat in de jaren na 1962 grotere tekorten kunnen optreden dan in de jaren daarvoor. Aan het berekende besparingspercentage mag dan ook geen andere betekenis worden toegekend dan dat het aangeeft, hoeveel gemiddeld per jaar moet worden gespaard om aan de tekorten die in de periode 1952-1962 optreden, het hoofd te kunnen bieden.

ad b. Indien de tekorten niet door besparingen worden gecompenseerd, zal het bedrijf noodzakelijkerwijze moeten worden ingekrompen, daar dan geen financieringsmiddelen kunnen worden gevonden om de nodige vervangingen te doen plaats vinden. In geval van overschotten kan daarentegen een

uitbreiding van het bedrijf plaats vinden. Teneinde voor een en ander een uitdrukkingsmaat te vinden zijn de solvabiliteitstekorten en -overschotten uitgedrukt in % van de nieuwwaarde der duurzame productiemiddelen (zie Bijlage III, kolom 5 en 9). Het aldus verkregen % geeft nog niet aan met welk percentage het bedrijf moet worden ingekrompen resp. kan worden uitgebreid, daar bij inkrimping een deel van de dekking der bestaande leningen wegvalt en bij uitbreiding additionele dekking en derhalve additionele leningscapaciteit ontstaat. Dit is echter alleen het geval als de inkrimping of uitbreiding betrekking heeft op activa, die als zekerheid kunnen worden aangeboden. Onder deze veronderstelling kan bij een solvabiliteitsoverschot in % van de nieuwwaarde der productiemiddelen ter grootte van a en bij een minimaal dekkingspercentage der leningen van 60% worden uitgebreid met een % ter grootte van b, zoals volgt uit $a + 0,6b = b$ Dus $b = 2,5 a$.

Daar het niet bij voorbaat zeker is, dat de inkrimping of uitbreiding steeds op belastbare activa betrekking zal hebben moeten de percentages in de kolommen 6 en 10 van Bijlage III als maxima worden beschouwd.

4. Liquiditeit op lange termijn

De liquiditeit op lange termijn hangt samen met de solvabiliteit en met de vraag of het voor het bedrijf, vooropgesteld, dat het solvabel is, ook mogelijk zal zijn credietgevers te vinden, die bereid zijn in de kapitaalbehoefte te voorzien. Het spreekt voor zich zelf, dat liquiditeitsmoeilijkheden ontstaan, zodra wegens insolabiliteit geen leningen meer kunnen worden verkregen. Het is evenwel denkbaar, dat zich reeds eerder liquiditeitsmoeilijkheden openbaren, bijv. in het geval, dat de zekerheden voor een groot deel aan één credietgever zijn verbonden voor slechts een relatief klein leningbedrag. Ook zou het feit, dat volgens onze berekening soms verscheidene hypothecaire leningen moeten worden opgenomen tot moeilijkheden aanleiding kunnen geven. In de werkelijkheid zullen echter vervangingen geheel of voor een deel kunnen worden uitgesteld, (ten koste van een verhoogd bedrag voor onderhoud!) waardoor het aantal leningen kan worden verminderd door in één keer meer te lenen. De sub-Indien wij mogen veronderstellen, dat genoemde moeilijkheden zich in de praktijk vrijwel niet zullen voordoen, valt het probleem van de liquiditeit op lange termijn samen met dat van de solvabiliteit, gezien vanuit het gezichtspunt van de credietgever.

5. Resultaten van het onderzoek

Blijkens de cijfers in Bijlage II en III is het aantal bedrijven, dat in de periode 1952-1957 liquiditeitsmoeilijkheden zal ondervinden als gevolg van insolabiliteit niet groot. In die periode zijn er ten hoogste 4 van de 24 onderzochte bedrijven, die in financieringsmoeilijkheden zullen geraken. Dit moge worden toegelicht in onderstaande tabel, waarin is aangegeven in welk jaar solvabiliteitstekorten ontstaan.

Jaar	aantal bedrijven met een solvabiliteitstekort	
	kosten 100% door opbrengsten gedekt	kosten 90% door opbrengsten gedekt
1952	3	4
1953	4	4
1954	4	4
1955	4	4
1956	4	4
1957	4	5
1958	4	5
1959	4	7
1960	4	8
1961	4	9
1962	3	11

Zou in de onderzochte periode geen verlies worden geleden, dan zou zelfs tot 1962 het aantal bedrijven, dat met financieringsmoeilijkheden te kampen heeft niet toenemen. Te beginnen met 1957 neemt echter onder de veronderstelling, dat jaarlijks 10% verlies wordt geleden, het aantal bedrijven met een solvabiliteitstekort sterk toe. Het tijdstip waarop zich voor deze bedrijven acute financieringsmoeilijkheden zullen voordoen, zal echter waarschijnlijk enige tijd worden verschoven door het uitstellen van vervangingen ten koste van verhoogde uitgaven aan onderhoud. Dit alle geldt slechts indien alle leningen, die in de periode 1952 tot 1962 moeten worden opgenomen, in 15 of ten hoogste 20 jaar moeten worden afgelost. In de praktijk zal het in sommige gevallen voorkomen, dat het benodigde geld van familie of particulieren kan worden verkregen zonder aflossingsplicht en zonder de eis, dat het uitstaande bedrag aan leningen voor tenminste 60% van de boekwaarde van de grond en de duurzame productiemiddelen moet zijn gedekt. Daar staat evenwel tegenover, dat soms het aangaan van nieuwe leningen minder gemakkelijk zal kunnen zijn dan door ons is aangenomen. Voorts kan een onvoorzichtige expansie der bedrijven, die met vreemde middelen zou worden gefinancierd tot ongunstiger uitkomsten leiden dan nu zijn verkregen. Over de mate waarin solvabiliteitstekorten optreden licht de volgende tabel ons in. In deze staat is o.m. aangegeven, hoeveel procent van het gezinsinkomen zou moeten worden gespaard om aan toekomstig financieringsmoeilijkheden te ontkomen.

PERCENTAGE VAN HET GEZINSINKOMEN, DAT DOOR DE FINANCIEEL ONGUNSTIGE BEDRIJVEN GEDURENDE EEN AANTAL JAREN MOET WORDEN GESPAARD, OM DE SOLVABILITEITSTEKORTEN DIE IN DE PERIODE 1952 - 1962 OPTREDEN OP TE VANGEN

A. Jaren waarin zou moeten worden gespaard	Bedrijfsnummers														
	Kosten voor 100% door opbrengst gedekt				kosten voor 90% door opbrengst gedekt										
	23	5	21	15	24	12	4	20	1	2	17	23	5	21	15
1952	16	27	206	350	1	7	7	10	10	27	51	64	49	242	463
1953	16	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	64	19	25	87
1954	16	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	64	19	25	87
1955	16	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	64	19	25	87
1956	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1957	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1958	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1959	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1960	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1961	-	1	-	20	1	7	7	10	10	27	51	57	19	25	87
1962	-	-	-	-	1	7	-	10	10	27	51	57	19	25	87
B. Solvabiliteitstekort in % van de noodzakelijke dekking in het jaar dat het tekort het grootst is.	10	13	39	58	1	8	11	18	34	34	58	139	104	120	155
C. Jaar waarop % betrekking heeft.	1955	1957	1952	1958	1962	1962	1961	1962	1962	1962	1962	1962	1962	1962	1962
D. % Inkrimping van het bedrijf, indien het tekort niet door besparingen of leningen kan worden opgevangen 2)	10	18	53	63	2	10	18	23	30	35	43	110	113	128	1

1) Als dekking is aangenomen 60% van de boekwaarde der duurzame productiemiddelen (zie bijlage II).

2) Zie bijlage III.

/ resp. Indien in de onderzochte periode de kosten gemiddeld voor 100% door de opbrengsten zouden worden gedekt, is de financiële toestand voor bedrijf 15 en 21 uiterst ongunstig, daar immers in 1952 reeds een besparing van 350 en 206 % van het inkomen nodig zou zijn geweest om de bedrijven bij het gestelde straffe vervangingsschema in stand te houden¹⁾.

Een alternatief van besparing is a) het alsnog kunnen verkrijgen van een lening, ondanks het feit, dat onvoldoende zekerheden kunnen worden gesteld of b) indien noch gespaard, noch geleend kan worden: een inkrimping van het bedrijf. Uit dien hoofde is in de voorgaande tabel tevens aangegeven met hoeveel procent de dekking der leningen beneden de noodzakelijk geachte dekking van 60% van de boekwaarde der duurzame productie zou dalen, indien het benodigde vreemde kapitaal ten volle zou kunnen worden verkregen, terwijl bovendien is vermeld met welk percentage het bedrijf eventueel zou moeten worden ingekrompen ingeval noch gespaard, noch geleend zou kunnen worden. De tabel illustreert, dat de noodzakelijke inkrimping van het bedrijf in geval van een kostendekking van gemiddeld 100% voor 3 van de 4 bedrijven tamelijk drastische afmetingen heeft, indien althans geen leningen boven de dekkingsgrens kunnen worden verkregen. Bij een kostendekking van gemiddeld 90% is dit voor 9 van de 11 bedrijven het geval. Het geschetste beeld van de financiële positie van 24 tuinbouwbedrijven in het Westland, zou niet volledig zijn, indien in deze paragraaf uitsluitend aandacht werd besteed aan de bedrijven, die in een ongunstige positie komen te verkeren. Van de financiële kracht der overige bedrijven wordt een indruk verkregen, indien de uit financieel oogpunt mogelijke uitbreiding onder ogen wordt gezien.

De cijfers van de kolommen 2, 6, 7 en 10 in Bijlage III zijn in de hieronder volgende tabel samengevat. Uit deze staat blijkt o.m. dat bij een gemiddelde kostendekking van 100% 14 bedrijven met meer dan 50% zouden kunnen uitbreiden. Bij een kostendekking van gemiddels 90% is dit voor 10 bedrijven het geval; in totaal zijn er dan nog echter 13 van de 24 onderzochte bedrijven, die tot uitbreidingsinvesteringen in staat zouden zijn. Wellicht ten overvloede zij hier nogmaals vermeld, dat de cijfers alleen betrekking hebben op de periode 1952-1962. Het is zeer goed mogelijk, dat over een nog langere periode bezien, de mogelijk geachte expansie als onvoorzichtig zou moeten worden beschouwd. Het onderzoeken van een langere periode zou evenwel een te speculatief karakter dragen.

Bedrijfsnummers	Vervangingswaarde	% inkrimping (-) of uitbreiding	
		opbrengst 100% van kosten	opbrengst 90% van kosten
15	77800	-63	-160
21	43205	-53	-128
5	55995	-18	-113
23	78505	-10	-110
17	243795	30	- 43
2	206385	20	- 35
1	91470	45	- 30
20	117970	30	- 23
4	123405	20	- 18
12	183640	68	- 10
24	122955	60	- 2
14	104461	65	18
22	69930	90	18
8	183909	40	35
6	146055	85	53
18	69560	77	55
19	93355	75	55
3	170805	95	68
9	338770	80	70
11	86276	98	70
16	95810	85	75
10	238390	75	75
13	70370	95	95
7	80885	123	123

1) Reeds eerder is er op gewezen, dat in de praktijk de mogelijkheid bestaat vervangingen geleidelijker te doen plaats vinden dan door ons is aangenomen en pas tot vervanging over te gaan wanneer de productiemiddelen economisch reeds lang versleten zijn. Het is daarom mogelijk, dat de genoemde bedrijven 15 en 21 in 1952 nog niet in acute financiële moeilijkheden verkeerden. Uitstel van vervanging betekent echter slechts uitstel van financieringsmoeilijkheden.

Bedrijven		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Omzet 1951		25144	45500	48426	22290	13991	47154	31223	53487	54004	69837
Rendement 1951		- 12	- 19	13	- 20	- 31	- 10	14	- 3	- 7	46
Kosten 1951		28449	55962	42717	28027	20201	52222	27476	54961	57898	47864
Beschikbare liquide middelen											
Kas		336	1264	575	90	669	194	88	109	406	420
Banksaldo		719	4992	1746	4979	1211	7384	75904	13848	26861	33325
Voorraden product		-	1000	-	-	-	-	-	-	-	-
Voorraden materiaal		825	2580	1000	-	110	6000	-	-	4580	1700
Vooruitbetaalde kosten		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vordering producten		743	-	1403	35	-	242	-	-	-	335
Opeisbare lening u/g		-	849	-	-	220	-	30	-	-	1515
Totaal (debet)		2623	10685	4724	5104	2210	13820	76022	13957	31847	37295
Nog te betalen kosten		459	-	2096	358	1634	2315	700	2565	1063	4307
Schuld aan leveranciers		-	1968	-	-	-	-	-	-	-	-
Belastingen		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rekening-courant Bank		6718	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Opeisbare lening o/g		-	812	-	-	700	-	-	-	-	-
Totaal (credit)		7177	2780	2096	358	2334	2315	700	2565	1063	4307
Totaal beschikbaar		-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
Opbrengst 80% van de kosten	Behoefte	3488	8764	6073	6486	1585	10591	3923	11856	10639	4864
	Beschikbaar	-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
	Tekort/over	-8042	- 859	-3445	-1740	-1709	914	71399	- 464	20145	28124
	in % v.d. omzet	- 32	- 1,9	- 7,1	- 7,8	-12,2	1,9	228,7	- 0,9	37,3	40,3
Opbrengst 90% van de kosten	Behoefte	3241	7885	5640	5766	1498	9620	3521	10847	9612	4355
	Beschikbaar	-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
	Tekort/over	-7795	20	-3012	-1020	-1622	1885	71801	545	21172	28633
	in % v.d. omzet	- 31	0,1	- 6,2	- 4,6	-11,6	4,0	230	1,0	39,2	41,0
Opbrengst 100% van de kosten	Behoefte	2992	6895	5274	4952	1389	8663	3252	9829	8620	4030
	Beschikbaar	-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
	Tekort/over	-7546	1010	-2646	- 206	-1513	2842	72070	1563	22164	28958
	in % v.d. omzet	- 30	2,2	- 5,5	- 0,9	-10,8	6,0	231	2,9	41,0	41,5
Opbrengst 110% van de kosten	Behoefte	2698	6175	4890	4580	1263	7736	2961	8829	7573	3594
	Beschikbaar	-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
	Tekort/over	-7252	1730	-2262	166	-1387	3769	72361	2563	23211	29394
	in % v.d. omzet	- 29	3,8	- 4,7	0,7	- 9,9	8,0	231,8	4,8	43,0	42,1
Opbrengst 120% van de kosten	Behoefte	2476	5765	4567	4301	1171	6862	2696	7834	6878	3196
	Beschikbaar	-4554	7905	2628	4746	- 124	11505	75322	11392	30784	32988
	Tekort/over	-7030	2140	-1939	445	-1295	4743	72626	3558	23906	29792
	in % v.d. omzet	- 28	4,7	- 4,0	2,1	- 9,3	10,1	232,6	6,7	44,3	42,7

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
30117 - 1 30324	51344 12 45726	22328 6 20972	18420 - 11 21392	28920 - 10 31975	30669 8 28363	79231 9 72832	21763 13 19344	29462 - 9 32544	24878 - 9 27206	11584 - 19 14357	40087 27 31589	13045 - 22 16762	30333 - 19 37637
810 9174 - 1120 - 498 -	10092 - 6000 345 1 -	9740 - - - 448 -	210 - 1407 - - -	2171 - 1042 645 - -	17551 - 3492 239 2078 -	45045 - 11000 362 263 -	4599 - - - 1300 -	5776 - 4596 745 - 167	1948 - 1186 521 56 -	1034 - - - - -	4771 - 200 - 2662 -	1268 - - - -	1966 - 1000 - -
11602	16438	10188	1617	3858	23360	56670	5899	11284	3711	1034	7633	1268	2966
2777 - - - -	1354 6782 - - -	439 448 350 - -	302 155 349 7361 -	1168 4080 1696 - -	125 2258 184 - -	2088 24945 8823 - -	224 490 3572 - -	745 664 433 - -	589 529 525 - -	3190 - 620 - -	3678 - - - -	2448 - 1113 - -	2291 - 1828 - -
2777	8136	1237	8167	6944	2567	35856	4286	1844	1643	3810	3678	3561	4119
8825	8302	8951	-6550	-3086	20793	20814	1613	9440	2068	-2776	3955	-2293	-1153
5272 8825	9670 8302	890 8951	2664 -6550	9353 -3086	4678 20793	20104 20814	1878 1613	2815 9440	2709 2068	1713 -2776	4204 3955	2166 -2293	6024 -1153
3553 11,8	-1368 - 2,7	8061 36,1	-9214 - 50	-12439 -43,0	16115 52,5	710 1,0	- 265 - 1,2	6625 22,5	- 641 - 2,6	-4489 -38,8	- 249 - 0,6	-4459 -34,2	-7177 -23,7
4720 8825	8645 8302	776 8951	2327 -6550	8646 -3086	4008 20793	18901 20814	1739 1613	2570 9440	2494 2068	1592 -2776	3913 3955	2015 -2293	5330 -1153
4105 13,6	- 343 - 0,7	8175 36,6	-8877 -48,2	-11732 -40,6	16785 54,7	1913 2,4	- 126 - 0,6	6870 23,3	- 426 - 1,7	-4368 -37,7	42 0,1	-4308 -33,0	-6483 -21,4
4433 8825	7573 8302	645 8951	2192 -6550	7914 -3086	3642 20793	17668 20793	1552 1613	2316 9440	2258 2068	1466 -2776	3610 3955	1867 -2293	4742 -1153
4392 14,6	729 1,4	8306 37,2	-8742 -47,5	-11000 -38,0	17151 55,9	3125 3,9	61 0,3	7124 24,2	- 190 - 0,8	-4242 -36,6	345 0,9	-4160 -31,9	-5895 -19,4
4179 8825	6773 8302	488 8951	2075 -6550	7221 -3086	3262 20793	16483 20814	1376 1613	2072 9440	2003 2068	1336 -2776	3291 3955	1687 -2293	4439 -1153
4646 15,4	1529 3,0	8463 37,9	-8625 -46,8	-10307 -35,6	17531 57,2	4331 5,5	237 1,1	7368 25,0	65 0,2	-4112 -35,5	664 1,7	-3980 -30,5	-5592 -18,4
3885 8825	6331 8302	393 8951	1968 -6550	6560 -3086	2908 20793	15289 20814	1218 1613	1832 9440	1783 2068	1225 -2776	3009 3955	1544 -2293	4183 -1153
4940 16,4	1971 3,8	8558 38,3	-7518 -40,8	-9646 -33,4	17885 58,3	5525 7,0	395 1,8	7608 25,8	285 1,1	-4001 -34,6	946 2,4	-3837 -29,4	-5336 -17,6

OVERSCHOT (+) OF TEKORT (-) AAN ZAKELIJKE ZEKERHEID ¹⁾

Bijlage II

Bedrijfsnummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
A. Bij een kostendekking van 100%														
1952	87	48	100	38	-11	100	100	100	100	100	100	100	100	96
1953	84	47	100	38	-9	100	100	100	100	100	100	83	100	96
1954	78	53	100	37	-10	100	100	100	100	100	100	83	100	96
1955	78	47	100	37	-11	100	100	100	100	100	100	84	100	96
1956	75	47	100	36	-12	100	100	100	100	100	100	84	100	97
1957	71	49	100	35	-13	100	100	100	100	100	100	85	100	97
1958	67	49	100	43	-7	100	100	100	100	100	100	87	100	97
1959	62	48	100	25	-7	100	100	100	100	100	100	88	100	97
1960	59	49	100	37	-6	100	100	100	100	100	100	63	100	98
1961	61	30	100	38	-15	100	100	100	100	100	100	60	100	98
1962	49	19	100	42	-13	100	100	100	100	100	100	63	100	98
B. Bij een kostendekking van 90%														
1952	75	49	100	32	-21	100	100	100	100	100	100	100	100	89
1953	72	47	100	29	-27	100	100	100	100	100	100	68	100	89
1954	69	29	100	29	-37	100	100	100	100	100	100	67	100	89
1955	66	12	100	26	-44	100	100	100	100	100	100	66	100	90
1956	57	5	88	22	-53	100	100	100	100	100	100	65	100	90
1957	47	3	91	19	-62	99	100	100	100	100	100	63	100	70
1958	48	11	90	3	-71	83	100	100	99	100	100	50	100	70
1959	43	17	91	0	-81	83	100	100	99	100	74	48	100	62
1960	34	24	91	-15	-90	74	100	90	94	100	73	10	100	56
1961	11	42	62	-19	-95	65	100	90	94	100	72	5	100	50
1962	-34	51	53	-11	-104	56	100	90	86	100	71	8	100	17

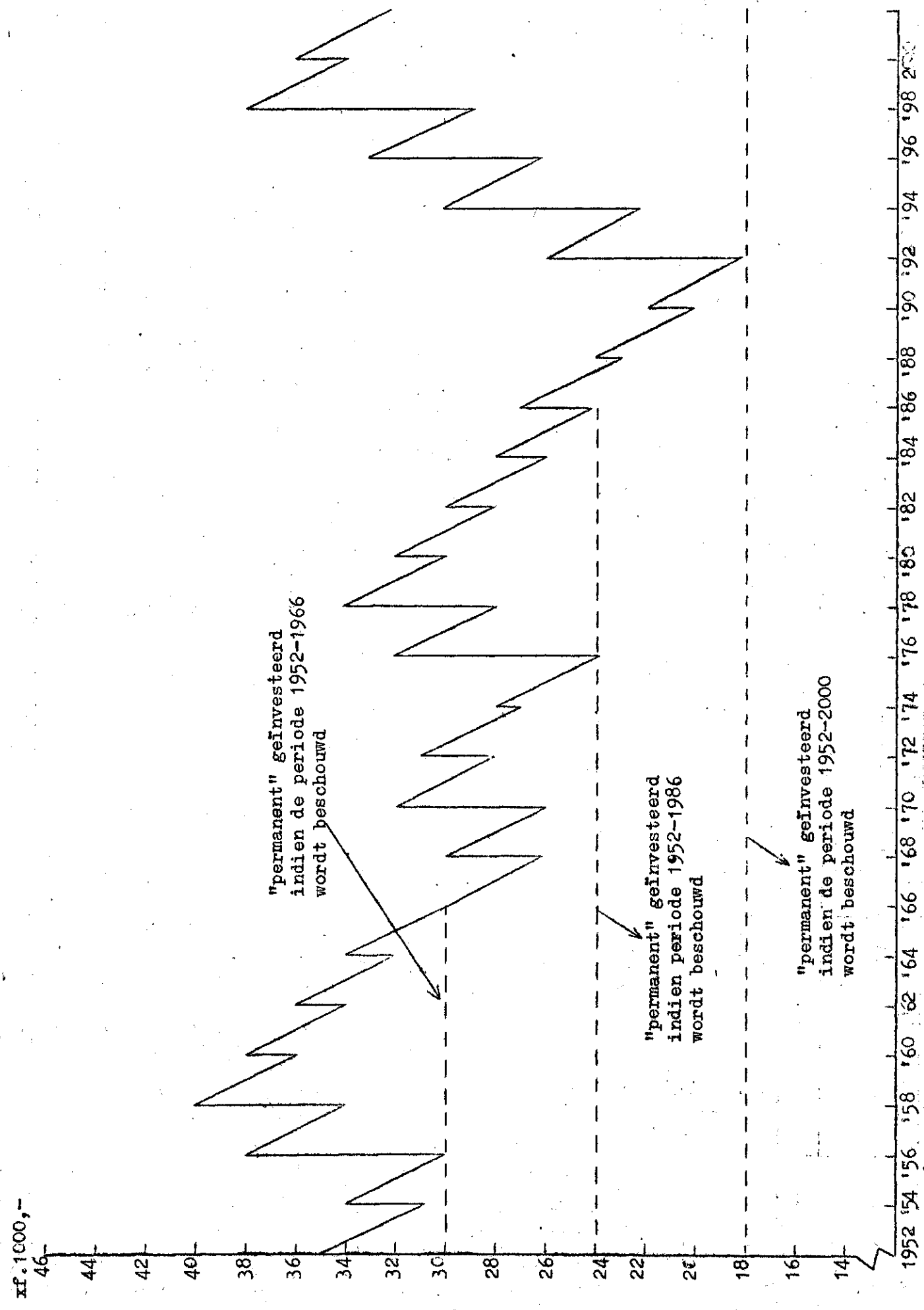
1) 60% van de boekwaarde der duurzame productiemiddelen inclusief grond, minus uitstaande leningen in % van 60% der boekwaarde. De in deze tabel weergegeven cijfers van de onderzochte bedrijven komen overeen met hetgeen in het voorbeeld (vervolg), kolom 8, is vermeld voor bedrijf 2 bij een kostendekking van 90%.

OVERSCHOT (+) OF TEKORT (-) AAN ZAKELIJKE ZEKERHEID

Bijlage II (vervolg)

Bedrijfsnummer	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
A. Bij een kostendekking van 100%										
1952	-41	100	36	100	100	100	-39	100	3	86
1953	-42	100	36	100	100	100	-39	100	-0	64
1954	-43	100	36	100	100	100	-37	100	-4	65
1955	-43	100	36	100	100	30	-36	100	-10	66
1956	-37	100	36	100	100	35	-35	100	-5	66
1957	-37	100	37	100	100	33	-34	100	-9	71
1958	-58	100	37	100	100	36	-32	100	-9	72
1959	-58	100	47	100	100	39	-34	100	-8	77
1960	-57	100	48	100	100	25	-35	100	-8	78
1961	-58	100	51	100	100	28	-35	100	+2	80
1962	-58	100	52	100	100	32	-34	100	+3	82
B. Bij een kostendekking van 90%										
1952	-55	100	36	100	100	100	-47	96	-5	86
1953	-66	100	36	100	100	100	-52	91	-9	47
1954	-78	100	36	100	100	100	-59	74	-17	47
1955	-91	100	36	98	100	10	-67	68	-40	45
1956	-103	100	36	98	99	1	-73	63	-47	43
1957	-119	100	12	98	96	7	-81	57	-58	30
1958	-114	100	4	97	92	4	-90	50	-42	27
1959	-129	83	-15	97	89	2	-96	43	-87	12
1960	-140	83	-26	97	84	-13	-102	36	-104	8
1961	-142	81	-41	97	82	-15	-110	28	-119	3
1962	-155	81	-58	97	72	-18	-120	19	-139	-1

Bedrijfs- nummer	Vervangings- waarde 1952	Kosten 100% door opbrengsten gedekt			Kosten 90% door opbrengsten gedekt			% inkrimping (-) of uit- breiding van het bedrijf (kolom 5 x 2,5)	Jaar, waar- in tekort of overschot optreedt	Kolom 3 in % van kolom 2	% inkrimping (-) of uit- breiding van het bedrijf (kolom 9 x 2,5)
		Maximaal solvabili- teitstekort (-) of mi- nimaal over- schot (+)	Jaar, waar- in tekort of overschot optreedt	Kolom 3 in % van kolom 2	Maximaal sol- vabiliteits- tekort (-) of minimaal overschot (+)	Jaar, waar- in tekort optreedt	Kolom 7 in % van kolom 2				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	91.470	16.116	1962	18	45	-10.934	1962	-	12	-	- 30
2	206.385	17.216	1962	8	20	-45.474	1962	-	22	-	- 55
3	170.805	64.617	1955	38	95	46.732	1962	-	27	-	- 68
4	123.405	9.581	1959	8	20	- 8.343	1961	-	7	-	- 18
5	55.995	- 3.791	1961	- 7	-18	-25.422	1962	-	45	-	-113
6	146.055	50.243	1957	34	85	30.974	1962	-	21	-	53
7	80.885	43.214	1962	53	123	43.214	1962	-	53	-	123
8	183.909	29.001	1962	16	40	26.201	1962	-	14	-	35
9	338.770	109.891	1955	32	80	95.049	1962	-	28	-	70
10	238.390	70.721	1957	30	75	70.721	1957	-	30	-	75
11	86.276	33.598	1958	39	98	24.403	1962	-	28	-	70
12	183.640	52.358	1961	29	68	- 6.692	1962	-	4	-	- 10
13	70.370	26.417	1962	38	95	26.417	1962	-	38	-	95
14	104.461	27.597	1956	26	65	6.889	1962	-	7	-	18
15	77.800	-19.712	1961	-25	-63	-49.961	1962	-	64	-	-160
16	95.810	32.683	1953	34	85	28.632	1962	-	30	-	75
17	243.795	28.388	1958	12	30	-40.594	1962	-	17	-	- 43
18	69.560	21.560	1962	31	77	15.650	1962	-	22	-	55
19	93.355	27.951	1962	30	75	20.141	1962	-	22	-	55
20	117.970	14.108	1956	12	30	-10.494	1962	-	9	-	- 23
21	43.205	- 8.963	1952	-21	-53	-22.217	1962	-	51	-	-128
22	69.930	24.880	1962	36	90	4.760	1962	-	7	-	18
23	78.505	- 3.209	1955	- 4	-10	-34.755	1962	-	44	-	-116
24	122.955	28.907	1956	24	60	- 559	1962	-	0	-	- 2

KAPITAALBEHOEFTE IN DE PERIODE 1952-1962

Voorbeeld

Jaar	Nodig door vernieuwing	10 % verlies	Aflossing op bestaande lening	Aflossing op nieuwe leningen							Totale aflossing	Totale behoefte in het jaar
				A	B	C	D	E	F	G	H	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14
1952	-	5596	600									6196
1953	-	5596	600									6196
1954	14880	5596	600									21076
1955	15340	5596	600	960								22496
1956	3165	5596	600	960	1140							11461
1957	5560	5596	600	960	1140	420						14276
1958	2500	5596	600	960	1140	420	600					11816
1959	-	5596	600	960	1140	420	600	440				9756
1960	1740	5596	600	960	1140	420	600	440	300			11796
1961	36600	5596	600	960	1140	420	600	440	300	440		47096
1962	22850	5596	600	960	1140	420	600	440	300	440	2800	36146

KAPITAALVOORZIENING IN DE PERIODE 1952-1962

Jaar	Saldo aan beschikbare geldmiddelen aan het begin van het jaar	Afschrijving	Nieuwe leningen									Totaal beschikbaar en beschikbaar komend in het jaar
			A	B	C	D	E	F	G	H	I	
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1952	3551	5187										8738
1953	2542	5187										7729
1954	1533	5187	14400									21120
1955	44	5187		17300	6300							22531
1956	35	5187										11522
1957	61	5187				9100						14348
1958	72	5187					6600					11859
1959	43	5187						4550				9780
1960	24	5187							6600			11811
1961	15	5187								42000		47202
1962	106	5187									31000	36293

SOLVABILITEIT

Voorbeeld (vervolg)

Jaar	Bedrag aan uitstaande bestaande leningen	Saldo nieuwe leningen A t/m I	Totaal leningsbedrag (kolom 2 + 3)	Boekwaarde van grond + duurzame productiemiddelen	60 % van boekwaarde (kolom 5)	60 % van boekwaarde minus lening (kolom 6-4)	Verschil tussen 60% van boekwaarde en lening- bedrag (kolom 6-4) in % van 60% boekwaarde (kolom 6)
1	2	3	4	5	6	7	8
1952	30000		30000	97328	58397	28397	49
1953	29400		29400	92141	55285	25885	47
1954	28800	14400	43200	101834	61100	17900	29
1955	28200	30740	58940	111987	67192	8252	12
1956	27600	34940	62540	109965	65979	3439	5
1957	27000	41220	68220	110338	66203	2017	3
1958	26400	45000	71400	107651	64591	6809	11
1959	25800	45990	71790	102464	61478	10312	17
1960	25200	48730	73930	99017	59410	14520	24
1961	24600	86430	111030	130430	78258	32772	42
1962	24000	110330	134330	148093	88856	45474	51

Het grootste solvabiliteitstekort bedraagt f. 45474,-. In de periode 1952-1962 zou van het gezinsinkomen zoveel moeten worden gespeerd, dat dit tekort wordt gedekt. De waarde van de besparingen (welke wij b noemen) moet inclusief rente gelijk zijn aan f. 45474,-.

$$\text{Ergo: } b + b \times 1,04 + b \times 1,04^2 + \dots + b \times 1,04^{10} = f. 45474,-$$

$$b = f. 3371,- \text{ of } 41,4 \% \text{ van het inkomen (f. 8136,-)}$$